

Egy ember élete⁷

KASSÁK LAJOS

[...] Sok mindent hallottam már Pestről. Négy óra hosszat tartott az utazás és ez alatt az idő alatt valóságos csudakertté nőtt meg az a hely, ahová most meg fogok érkezni. Istenem, mi lehet az, hogy villamosok, az Andrássy út, ahol a föld alatt is vasút van és a liget ... és a nők, ezt így gondoltam, mert ezt így mondták azok, akik már jártak itt. Dél volt, mikor bejött a vonatunk, izgatott voltam, de nagyon vigyáztam magamra, senki se lássa meg, hogy vidéki vagyok. Ettől aztán még izgatottabb és ügyetlenebb lettem.

Megláttam az első sárga villamost a Nyugati előtt.⁸ Ezt nem találtam valami rendkívülien új dolognak, csak az tetszett rajta, hogy szép fényesre van festve. A villamos mentén eljutottam az Andrássy útra, ezzel is nagyon meg voltam elégedve. Szerettem volna végignézegetni a kirakatokat, de sokáig nem volt hozzá bátorságom. Hallottam otthon, hogy milyenek itt a nők, ha valahol megáll az ember, rögtön hozzászegődik több is. Nem volt pénzem, s így ez nagyon nehéz feladat volt. Lassan sompolyogni kezdtem, körülnéztem, megálltam az egyik női kalapbolt előtt, és valóban, alig álltam ott néhány percig, mellém állt egy nő. Nagyon szépen öltözött nő volt, egész közel állt mellém, s ő is úgy tett, mintha a kalapokat nézegetné. Kissé odébb húzódtam, s ő is mozgott ide-oda. Nem akartam, hogy valahogyan kikezdjen velem, átmentem az út másik felére egy órásnak a kirakata elé. Csúnya, ingerlő gondolatok jártak a fejemben. Sajnáltam, hogy nincs pénzem, így akkor egész nap is szökdöshetek a nők elől. Mert hiszen már itt is mellettem volt egy, később még jött egy s én a közepén álltam. Azt azért mégsem hittem volna, hogy ez így megy szakadatlanul. Boldog voltam, hogy sikerült elsompolyognom. Nem álltam oda több kirakat elé, majd ha

7 Kassák (1887–1967) 1904-ben költözött Érsekújvárról Budapestre. Életrajzi visszaemlékezését 1927–1933-ban folytatásokban közölte a *Nyugalomban*, kötetben 1937-ben jelentette meg. A kötetkiadás után perbe fogták könyvének az 1918–1919-es évekről írt részei miatt, majd 1945 után – egy-két pikánsabb rész kiollózása mellett – az utolsó nagy fejezetet, mely erről az időszakról szólt, minden jelzés nélkül kihagyták (főleg a Tanácsköztársaság kultúrpolitikájáról tett kijelentése miatt).

8 A Nagykörúton végigmenő villamosvonalat 1887 novemberében adták át a forgalomnak.

pénzem lesz, gondoltam, s az út szélén leültem egy padra a batyumból ebédelni.⁹

[...]

Mit kezdjek itt magammal, a környezetemmel és az egész életemmel általában? [...] Itt mindenki testvére volt a másiknak, vagy lehet, hogy valamennyien annyira idegenek voltak egymásnak, hogy meg se látták egymást. Az emberek tekintete elveszett a füstben s a lányoknak csak a mezítelen húsa világított. [...]

Az ordító meztelenség, amit láttam, nemhogy fölzaklatott volna, de lehűtötte a vérem s inkább csak a barátjának vagy éppen a fiának éreztem magam annak a lánynak, aki mellettem ült, mint a szeretőjének.

– Gyerünk, gyerünk! – ordította a kövér ember. – Lányok, mi lesz a bolttal?!

A csoportok megmozdultak és lármásan, dülöngélve szállingózni kezdtek a szobából. A lányok durván káromkodtak, hogy így öltözetlenül kellett keresztüljárniok az udvaron. Nem egészen tudtam, hogy mi történik körülöttem, inkább csak sejtettem a nagy jövés-menés értelmét. [...]

Déltől nem ettünk semmit, s így éhgyomorra az erős ital hamar elkábította a fejünket. Dobogtunk, kurjongattunk és összevissza beszéltünk, mintha valamennyiünket külön dróton rángattak volna, mintha valami megbolondult masina zakatolna a mellünkben. [...]

A többiek legényesen összefogódtak, és ordítózva, dülöngélve, talán részegebbnek is tettetve magukat, mint amilyenek voltak, a piac felé indultak, mi ketten a Vasút utcán le a cigányok felé mentünk. Alig szóltunk egymáshoz. A hideg, téli levegő kissé megtisztította a fejemet, még egyszer mindent elgondoltam, és pontosan mindent kiterveltem, mintha lopni vagy talán gyilkolni mentünk volna. [...]

A ház előtt egy nagy köfeszület állt az út szélén, rács volt körülötte, s a rácson sűrűn fölfutott az örökzöld.

– Éppen ide tették, szegény Krisztus! Milyen gusztusuk van az embereknek.

– Ez biztosan jelent valamit! - mondtam. – Hogy ez éppen itt áll, ennek biztosan van valami értelme.

Be akartam nyitni, az ajtó nem nyílt.

– Be van zárva?

– Semmi, majd kinyitják – s rávertem a kilincsre. Ösztönösen dolgoztam. Annyira föl volt kergetve a vérem, hogy semmi akadályt nem éreztem magam előtt.

9 Az eddig tartó részlet a visszaemlékezésekben valójában valamivel később következik. Cs. T.

S az ajtó kinyílt, és csakugyan ott volt az öregasszony. Egészen az orra hegyéig be volt bugyolálva, s egy kis petróleumlámpa előtt üldögélt a folyosón. Kinyitotta a kaput és félrehúzódott. [...]

– Ott menjenek be a harmadik ajtón, ott van az olcsóbb szalón!

Egy jóformán üres konyhán mentünk keresztül, az üvegajtón át be lehetett látni egy papírláncokkal és művirágokkal földíszített szobába, ami tele volt félig mezítelen nőkkel és elnyúlt részeg emberekkel. [...]

Az ember grogot hozott két magas pohárban.

– Iboly, gyere, segíts ennek a gyerekeknek!

Mi fog történni velem, nem tudtam. Nézttem ezt az ordító, vastag embert, és nagyon utálatosnak találtam. Még mindig előttem állt, markában rázta a pénzt, amit tőlem kapott, a hasán nagyszemű ezüst lánc ugrált. Olyan volt, mint valami cirkuszigazgató, s én most úgy láttam körülötte az embereket, mintha nyüzsgő, rugdalódzó lovak lettek volna, akiknek ő parancsol, mindenki az ő tekintetébe van belekötve.

Egy kék selyeminges lány jött mellénk, s az ember azt mondta neki:

– Segíts ennek a legénykének, de vigyázz rá, hogy el ne vesszen! [...]

– Gyere! – mondta a lány nekem is. – Nem engednek üldögélni bennünket. Van pénzed?

– Valami három koronám! [...]

A lány megfogta a nyakamat és a díványra húzott.

– Voltál-e már lányoknál? – kérdezte. – Olyan fiatalnak látszol!

– Nem! – mondtam. – Én még egészen tiszta vagyok.

A lány behajtott az ölébe és szeretettel dédelgetett.

– Milyen nevetséges az, hogy ti gyerekek hogyan kóstoltok bele az életbe! Tudod-e, hogy én már régen a te anyád lehetnék, s most eljöttél hozzám, mint valami rablónak a barlangjába, hogy elvegyem a tisztaságod. Minek jöttök ti ide, mennyi sok szép fiatal lány él a világban! [...]

Elborult velem a világ. No most, most. Úgy éreztem, életem legnagyobb pillanata következik. És hagytam, hogy történjen velem, aminek történni kell. A ruha mintha lemállott volna rólam, ott álltam mezítelenül a fényben, és a lány magához vett, és azt hiszem, hogy a következő pillanatban elvesztem magam és többé semmiről sem fogok tudni semmit. De még itt sem tudott elveszni bennem a balgaságtól félő s a mindent ellenőrizni akaró természetem. Ahelyett, hogy belevesztem volna valami kábultságba, egyre józanabb lettem. [...] Életemben most először csinállok valamit, s mindeztt mintha már régen ismertem volna, a számomra nincs benne semmi ismeretlen és semmi titokzatos.

Csak éppen az a nagy fáradtság, ami aztán rám jött. Egyedül ez volt az új,ilyent még soha nem éreztem. Mintha elégett volna bennem valami, alig álltam a lábamon. [...]

Az öreg asszony vigyorgott rám a kapuban, és úgy láttam, hogy kiköpött utánam, mikor az ajtót becsukta.

– Igaza van! – gondoltam. – Akik ide bejönnek, azokat le kell köpni. Utálatos hely, ahol mindenek koporsószaga van, s az emberek rosszabbak itt, mint az állatok. Már olyan régen nem köszöntöttem a Jézust: a kőfezület előtt megemltem a kalapomat. [...]

(Budapest, 1927–1933, 1937. Első rész, 2. köt. 49., Első rész, 1. köt. 146., 148., 142., 143., 144., 145., 147., 151., 152–153.)

A nyolc lányos ház lelence

LAKY IMRE¹⁰

Nyolcz lány lakott egy félreeső házban.

Egy „mama” uralkodott felettük, de ők mégsem voltak testvérek.

Olyan volt a házuk, mint a vendégfogadó. Egyik ember a másiknak adta a kilincset.

A lányok is változtak. Ki a kórházba, ki ismeretlen messze idegenbe, ki a legmesszebb útra: hat láb mélyen a föld alá – elköltözék.

Csak a számuk marad a régi, csak a ruhájuk, formás cipőjük, festett arcuk, hangzatos nevük nem változik.

¹⁰ Alistáli Laky Imre, m. kir. rendőrfelügyelő, rendőri szakíró (1865–?) Színházi, szépirodalmi, társadalmi és közgazdasági cikkek szerzőjeként, újságírói munkáját feladva állt be katonának és 12 éven át szolgált tisztként a cs. és kir. 39. sz. gyalogezredben. 1898 őszén nevezték ki budapesti rendőrfelügyelővé. Alexis álnév alatt 1894–1895-ben *Boszniából* és *Boszniai tárczalevelek* címmel tárczalevél-sorozatban számolt be az okkupált tartományok életéről. Rendőri és vívómesteri szakkönyvet is írt (*Vitőr-, kard- és párbajvívás*. 1890., *A kihágások és a közigazgatási (rendőri) büntető bíraskodás*).